

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ
Κατά σειρά παρουσίασης

ABSTRACTS
Listed in order of presentation

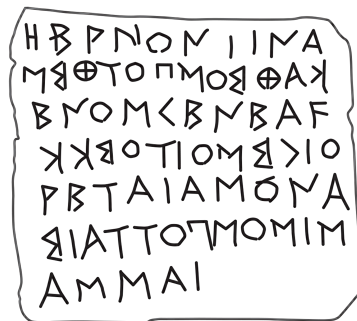
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ
ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Περιοδική έκθεση «Δωδώνη. Το Μαντείο των Ήχων»

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

ΔΩΔΩΝΗ. ΟΙ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΧΡΗΣΜΩΝ
ΝΕΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΑ ΧΡΗΣΤΗΡΙΑ ΕΛΑΣΜΑΤΑ

Αμφιθέατρο Μουσείου Ακρόπολης 16 Σεπτεμβρίου 2016

SCIENTIFIC MEETING

DODONA. THE OMEN'S QUESTIONS
NEW APPROACHES IN THE ORACULAR TABLETS

Auditorium of Acropolis Museum 16 September 2016

- 10.00-10.20 **Χαιρετισμός από τον Πρόεδρο του Δ.Σ. του Μουσείου Ακρόπολης Καθηγητή Δημήτριο Παντερμαλί - Εναρκτήρια Συνεδρία / Opening Session**
- 10.20-10.40 Σωτήρης Τσέλικας, *Χρηστήρια ελάσματα της Δωδώνης: εκδοτικά και ερμηνευτικά ζητήματα / Sotiris Tselikas, Dodona oracular tablets: publishing and interpretation matters*
- 10.40-11.00 Eric Lhôte, *Τα ιστορικά χρονολογίσιμα χρηστήρια ελάσματα της Δωδώνης / Eric Lhôte, Les lamelles oraculaires de Dodone historiquement datables*
- 11.00-11.20 Άγγελος Χανιώτης, *Ιστορική σημασία των χρηστηρίων ελασμάτων της Δωδώνης / Angelos Chaniotis, The historical importance of the Dodona's oracular tablets*
- 11.20-11.40 Pierre Bonnèchere, *Μαντεία και πολιτική στην αρχαία Ελλάδα, σε σχέση με τα νέα ελάσματα από τη Δωδώνη: μια αναγκαία παλινωδία / Pierre Bonnèchere, Oracles and politics in Ancient Greece, in regard to the new lamellae of Dodona: a needed palinody*
- 11.40-12.00 Alain Bresson, *Οικονομικά στοιχεία στις πινακίδες της Δωδώνης / Alain Bresson, Economic elements in the oracular tablets of Dodona*
- 12.00-12.20 **Διάλειμμα / Coffee Break**
- 12.20-12.40 Paolo Rocchetti, *Μαντεία και χρήσεις της γραφής στην Ελλάδα και την Ιταλία / Paolo Rocchetti, Oracular sanctuaries and writing experiences: Greece and Italy in comparison*
- 12.40-13.00 Jan-Mathieu Carbon, *Θέμα χρόνου: εποχές πλεύσης και εορτές / Jan- Mathieu Carbon, A question of time: sailing seasons and festivals*
- 13.00-13.20 Mario Lombardo, *Το Μαντείο της Δωδώνης: μία άποψη από την άλλη πλευρά του Ιονίου πόρου / Mario Lombardo, The Oracle of Dodona: a view from the other side of the Ionian poros*
- 13.20-14.00 **Παρεμβάσεις - Συζήτηση / Interventions - Discussion**
- 14.00-16.00 **Διάλειμμα / Break**
- 16.00-16.20 Luigi Vecchio, *Δωδώνη και Φάρος / Luigi Vecchio, Dodona and Pharos*
- 16.20-16.40 Jessica Piccinini, *Από την Ανατολή στη Δύση μέσω Δωδώνης / Jessica Piccinini, From East to West via Dodona*
- 16.40-17.00 **Διάλειμμα / Coffee Break**
- 17.00-17.20 Ιουλία Κατσαδήμα, *Ερωτήσεις γυναικών στις χρηστήριες πινακίδες της Δωδώνης / Ioulia Katsadima, Women's inquiries on the oracular tablets of Dodona*
- 17.20-17.40 Αριάδνη Γκάρτζιου-Τάττη, *Διαίτοι, ιερομνήμων, ιεροφάντης και άμφίπολος στην υπηρεσία του Ιερού της Δωδώνης / Ariadne Gartzou-Tatti, Diaitoi, hieromnemon, hierophantis and amphipolos in the service of Dodona's sanctuary*
- 17.40-18.00 Elizabeth Meyer, *Δούλοι και απελευθέρωση στη Δωδώνη / Elizabeth Meyer, Slaves and manumission at Dodona*
- 18.00-18.30 **Παρεμβάσεις - Συζήτηση / Interventions - Discussion**
- 18.30-19.00 **Συμπεράσματα / Concluding remarks**
- 19.00-19.30 Προαιρετική επίσκεψη στην περιοδική έκθεση "Δωδώνη. Το Μαντείο των Ήχων" / Optional visit in the temporary exhibition "Dodona. The Oracle of Sounds"
- 19.30-20.30 **Συναυλία στον εσωτερικό εξώστη του δεύτερου ορόφου του Μουσείου Ακρόπολης / Concert, inner balcony, second floor of the Acropolis Museum**

Το Μουσικό Σύνολο *Trio Unisono* παρουσιάζει έργα για βιολί/βιόλα, κλαρινέτο και πιάνο των Ντίνου Κωνσταντινίδη, Νικόλα Ασρινίδη, Marcel Chyrzynski και Alexander Arutiunian.

Σωτήρης ΤΣΕΛΙΚΑΣ
ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Χρηστήρια ελάσματα της Δωδώνης: εκδοτικά και ερμηνευτικά ζητήματα

Στην εισήγηση παρουσιάζεται συνοπτικά το εκδοτικό πρόγραμμα των Σ. Δάκαρη, Ι. Βοκοτοπούλου και Α.-Φ. Χριστίδη, για τη δημιουργία ενιαίου corpus, στο οποίο θα συμπεριληφθούν όλα τα ευρεθέντα στις ανασκαφές χρηστήρια ελάσματα της Δωδώνης και τα σημαντικά πλεονεκτήματα, που ένα τέτοιο corpus προσφέρει, τόσο στη μελέτη των ίδιων των χρηστηρίων ελασμάτων και των χρησιμοδοτικών πρακτικών στη Δωδώνη, όσο και σε άλλους ερευνητικούς τομείς, όπως η αρχαιοελληνική διαλεκτολογία. Παρουσιάζονται οι βασικές μεθοδολογικές αρχές του εγχειρήματος και επισημαίνονται οι εκδοτικές δυσκολίες, εξαιτίας του παλίμψηστου και αποσπασματικού χαρακτήρα των ελασμάτων και της κακογραφίας των ερωτώντων, στοιχεία που καθιστούν εξαιρετικά δύσκολη την ανάγνωση κάποιων ερωτημάτων. Την αναγνωστική δυσκολία επιτείνει περαιτέρω και η σημαντική ποικιλία των αρχαιοελληνικών αλφαβήτων και διαλέκτων που απαντάται στα ερωτήματα. Διερευνάται, επίσης, η πιθανότητα να μπορούν, σε ορισμένες περιπτώσεις, να γίνουν περαιτέρω συνενώσεις αποτμημάτων, ώστε να προκύψουν πιο ολοκληρωμένα ελάσματα. Τέλος, επισημαίνονται οι ερμηνευτικές δυσκολίες που εμφανίζουν αρκετά ερωτήματα, για λόγους όπως η ελλειπτική διατύπωσή τους ή η άγνοιά μας για το πλαίσιο στο οποίο αναφέρονται, καθώς και οι τρόποι που τα ερωτήματα μπορούν να συνεισφέρουν στις γνώσεις μας, για επιμέρους πλευρές της λατρείας στη Δωδώνη, όπως η χρησιμοδοτική διαδικασία της κληρομαντείας, η λατρεία του Ναΐου Δία κ.ά.

Sotiris TSELIKAS
PHILOLOGIST
CENTRE OF GREEK LANGUAGE

Dodona oracular tablets: publishing and interpretation matters

In this contribution we succinctly present S. Dakaris', I. Vokotopoulou's, and A.-F. Christidis' publishing plan for the creation of a corpus, where all oracular tablets found during excavations at Dodona will be included; we also present the significant advantages such a corpus offers to the study of the oracular tablets themselves and the divinatory practices at Dodona as well as to other fields of study, such as Ancient Greek dialectology. We present the fundamental methodological principles of this undertaking and note the publishing difficulties due to the palimpsest and fragmentary character of the tablets and the cacography of the inquirers, elements which render the reading of some of the questions extremely difficult. These reading difficulties are further intensified by the considerable variety of the Ancient Greek alphabets and dialects appearing on the inscribed questions. We also explore the possibility of further joining fragments to produce more complete tablets. Finally, we point out the difficulties of interpretation several questions pose, for reasons such as their elliptical phrasing or our ignorance of their context. We also note the manner in which these questions can contribute to our knowledge on the individual aspects of the cult at Dodona, such as the divinatory process of cleromancy, the worship of Zeus Naios etc.

Eric LHÔTE

CHERCHEUR, EDITEUR EN CHEF DU PROJET "DODONA ON LINE"

Τα ιστορικά χρονολογήσιμα χρηστήρια ελάσματα της Δωδώνης

Στην πλειονότητα των περιπτώσεων, τα μολύβδινα ελάσματα της Δωδώνης μπορούν να χρονολογηθούν με βάση την εξέλιξη των αλφαβητίων και της μορφής της γραφής. Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις η σύνδεση με ιστορικά γεγονότα, γνωστά από άλλες πηγές, επιτρέπει την ακριβή χρονολόγηση, η οποία επιτρέπει την αντικειμενική αξιολόγηση των υπόλοιπων χρηστήριων ελασμάτων. Παρόλο που η απόδοση των 4216 ελασμάτων, που δημοσίευσαν οι Δάκαρης-Βοκοτοπούλου-Χριστίδης, δεν είναι ολοκληρωμένη, θα εξεταστούν ορισμένα παραδείγματα που πιστεύω ότι είναι πιο ξεκάθαρα.

Eric LHÔTE

CHERCHEUR, EDITEUR EN CHEF DU PROJET "DODONA ON LINE"

Les lamelles oraculaires de Dodone historiquement datables

Dans l'immense majorité des cas, les lamelles oraculaires de Dodone ne sont datables que d'après l'évolution des alphabets et le style graphique. Cependant, dans quelques cas, un lien avec des événements historiques connus par ailleurs permet des datations précises, et ce sont justement ces datations qui permettent d'apprécier de manière objective celles des autres lamelles. Bien que le dépouillement des 4216 textes de Dakaris-Vokotopoulou-Christidis soit loin d'être achevé, on examinera quelques exemples qu'on pense avoir déjà élucidés.

Η ιστορική σημασία των χρηστηρίων ελασμάτων της Δωδώνης.

Η δημοσίευση του συντάγματος των ενεπίγραφων μολύβδινων ελασμάτων από το Μαντείο της Δωδώνης θέτει στη διάθεση ιστορικών, θρησκευολόγων και γλωσσολόγων πλούσιο υλικό για μελέτη, όχι μόνο των πρακτικών που ακολουθούνταν στο Μαντείο, αλλά και για πληθώρα θεμάτων που αφορούσαν στην πολιτική ιστορία της κλασικής Ελλάδας, την ιστορία της κοινωνίας και του δικαίου, την ιστορία των ελληνικών διαλέκτων και την ιστορία των συναισθημάτων. Ορισμένες ιστορικές πτυχές, όπως η σημασία των χρηστηρίων ελασμάτων για την ιστορία της Σικελίας, την οικονομία και την ιστορία της γλώσσας, έχουν ήδη συζητηθεί στην έρευνα με βάση το σχετικά μικρό υλικό που ήταν γνωστό πριν από το 2013. Η ιστορική σημασία του αυξημένου πλέον υλικού θα αναδειχθεί μέσα από τον σχολιασμό επιλεγμένων παραδειγμάτων επιγραφών, που σχετίζονται με την εγκληματικότητα και το δίκαιο, τη δουλεία και τις οικογενειακές σχέσεις.

The historical importance of the Dodona's oracular tablets

The publication of the corpus of the inscribed lead tablets of Dodona puts in the disposal of historians, theologians and linguistics plentiful material for study not only of the practices followed at the Oracle, but also for a number of subjects related to the political history of classical Greece, the history of the society and of the justice, the history of Greek dialects and the history of the feelings. Some historical aspects, like the importance of the oracular tablets for Sicily's history, the economy and the history of the language, have been already discussed among the researchers based on the relatively small material which was known before 2013. The historical importance of the increased material will be emerged through the commentary of selected examples of inscriptions related to criminal issues and the justice, slavery and family relationships.

Pierre BONNÉCHERE
UNIVERSITÉ DE MONTREAL

Μαντεία και πολιτική στην αρχαία Ελλάδα, σε σχέση με τα νέα ελάσματα από τη Δωδώνη: μια αναγκαία παλινωδία

Η πρόσφατη δημοσίευση των 4200 νέων ελασμάτων από το Μαντείο της Δωδώνης αποτέλεσε μια επανάσταση, που κανένας στην ουσία δεν παρατήρησε. Ωστόσο, 4200 νέα επιγραφικά κείμενα επικεντρωμένα στο ίδιο θέμα είναι από μόνο του πραγματικά συναρπαστικό, και ειδικά στον τομέα των μαντείων, ο οποίος για μεγάλο διάστημα κυριαρχείται από κείμενα της γραμματείας. Σκοπός μου είναι αρχικά να εξηγήσω πώς η Δωδώνη, ακόμη και πριν το 2013, αποτελούσε μια πολλά υποσχόμενη μελέτη περίπτωσης, για την προσέγγιση της ελληνικής μαντείας και Ιστορίας, και γιατί, μετά το 2013, οι ερευνητές που παρέμειναν απρόθυμοι να αλλάξουν τη γνώμη τους, σχετικά με τα ελληνικά μαντεία ως κύριων ρυθμιστών στην ελληνική Ιστορία σίγουρα, θα αναγκαστούν να επαναπροσδιορίσουν την στάση τους.

Pierre BONNÉCHERE
UNIVERSITÉ DE MONTREAL

*Oracles and politics in Ancient Greece, in regard to the new lamellae of Dodona: a needed palin-
ody*

The recent publication of 4200 new lamellae from the oracle of Dodona was a revolution no one really noticed. Yet, 4200 new epigraphical texts and focused on a same theme are in itself truly exciting, and especially in the field of oracles, which has long been dominated by literary texts. My purpose is first to explain how Dodona, even before 2013, was already a very promising case-study for approaching Greek divination and great history, and why, after 2013, scholars who remained reluctant to change their mind about the Greek oracles as major players in Greek history will definitely be forced to.

Paolo POCSETTI
DIPARTIMENTO DI ANTICHITÀ E TRADIZIONE CLASSICA
"TOR VERGATA" UNIVERSITÀ DI ROMA

Μαντεία και χρήσεις της γραφής στην Ελλάδα και την Ιταλία

Τα μαντεία είναι συχνά τόποι, που χαρακτηρίζονται από πυκνή χρήση της γραφής, όπως δείχνει ο μεγάλος αριθμός επιγραφών, οι οποίες προέρχονται από τις σημαντικότερες έδρες μαντείας της αρχαίας Ελλάδας, τη Δωδώνη και τους Δελφούς. Εξαιτίας του διαπεριφερειακού χαρακτήρα τους και της πολυπολιτισμικής επισκεψιμότητάς τους, κατέστησαν κέντρα παγίωσης και διάδοσης προτύπων γραφής.

Εντούτοις, η γραφή δεν είχε την ίδια θέση στα μαντεία, τα οποία γνώριζαν και την προφορική χρησιμοδότηση. Αυτή είναι η βαθιά διαφορά που διακρίνει τη Δωδώνη από τους Δελφούς και αντικατοπτρίζεται στις αντίστοιχες μορφές επιγραφών, που, για το ένα, αναδεικνύουν μια διάσταση προσωπική και ιδιωτική απλών ανθρώπων, και, αντίθετα, για το άλλο, μια διαδικασία επίσημη και δημόσια. Γι' αυτόν τον λόγο, οι επιγραφές στα ελάσματα της Δωδώνης εκφράζουν σημαντική διαλεκτική ανάμεσα σε ποικιλότητα και παγίωση γλώσσας και γραφής, χρήσιμη για την κατανόηση των πρακτικών χρησιμοδότησης του Μαντείου.

Η αρχαία Ιταλία παρουσιάζει παράλληλες καταστάσεις μαντείας, συνδεδεμένης είτε με την προφορικότητα είτε με τη γραφή, αλλά με ορισμένες διαφορές σε σχέση με την Ελλάδα. Η διάδοση του αλφαβήτου, με όχημα τον ελληνικό αποικισμό, επέφερε, από τη μια πλευρά, διαφορετικές χρήσεις της γραφής με σκοπό τη μαντεία (για παράδειγμα: την κλήρωση μεμονωμένων γραμμάτων του αλφαβήτου, ή τη σύνταξη μιας απάντησης ως καθ' αυτό κείμενο) και, από την άλλη, καταστάσεις μεταξύ προφορικότητας και γραφής. Αυτό το τελευταίο, για παράδειγμα, είναι η περίπτωση της Κύμης, αποικίας της Μεγάλης Ελλάδας πιο κοντά στη Ρώμη, όπου, περιπλέκονται διαφορετικές τάσεις και πρακτικές μαντείας, παρούσες στην Ελλάδα.

Paolo POCSETTI
DIPARTIMENTO DI ANTICHITÀ E TRADIZIONE CLASSICA
"TOR VERGATA" UNIVERSITÀ DI ROMA

Oracular sanctuaries and writing experiences: Greece and Italy in comparison

The oracular sanctuaries are places often characterized from an intense writing experience, as shows the very high number of epigraphs that come from two of the most important oracular seats of ancient Greece, Dodona and Delfi. Because of their interregional character and of the multicultural attendance, they have been centers for the standardization and the spread of writing models.

However writing hasn't played the same role in every oracle, they also know an oral divination practice. This is the main difference between Dodona and Delfi that is reflected into the respective kind of epigraphs that, in the first case, they reveal the private and human dimension of common people, instead of the second case in which an official and public dimension is present.

For this reason the inscriptions on the tablets from Dodona express an interesting dialectic between variation and graphic and linguistic standardization that is very useful in order to understand the oracle's consultation methods.

In ancient time Italy had also analogous cases of divination practice referred to the writing, but with some differences compared with Greece. The alphabet's diffusion transmitted from the greek colonization has entailed, on the one hand, different uses of writing for the consultation of the oracle (for example the raffle of the individual alphabetic sign or the writing of a response as a real text), on the other, cases of tension between the oral and the writing practice. The latter, for example, is the case referred to Cuma, the colony from Magna Grecia more close to Rome, in which branches and different divination practices present in Greece, tie together.

Jan-Mathieu CARBON

THE COPENHAGEN ASSOCIATIONS PROJECT
THE SAXO INSTITUTE
FACULTY OF HUMANITIES
UNIVERSITY OF COPENHAGEN

Θέμα χρόνου: εποχές πλεύσης και εορτές

Τα ερωτήματα στη Δωδώνη αφορούσαν μεγάλη ποικιλία θεμάτων, μεταξύ των οποίων ξεχωρίζει εκείνο της μετανάστευσης, όπως τεκμηριώνεται από την υπολογίσιμη κινητικότητα των πιστών που ταξίδευαν προς και από το Μαντείο. Η παρούσα ανακοίνωση θα επικεντρωθεί σε ένα μικρό αριθμό ελασμάτων, που περιείχαν περαιτέρω πληροφορίες σχετικά με μια σπάνια άποψη αυτού του θέματος: χρόνος - ειδικότερα η κατάλληλη εποχή για την ανάληψη ενός ταξιδιού. Μετά από ορισμένες γενικές παρατηρήσεις, δύο ειδικότερα και αλληλοσχετιζόμενα ζητήματα θα αναφερθούν: 1 - Ερωτήματα που αφορούν θαλασσινά ταξίδια και την έννοια συγκεκριμένης περιόδου πλεύσης, 2 - Οι ειδικές συνθήκες των ημερολογίων και των εορτών στη Δωδώνη και στη Βορειοδυτική Ελλάδα γενικότερα (σημειωτέον τα Άκτια).

Jan-Mathieu CARBON

THE COPENHAGEN ASSOCIATIONS PROJECT
THE SAXO INSTITUTE
FACULTY OF HUMANITIES
UNIVERSITY OF COPENHAGEN

A Question of Time: Sailing Seasons and Festivals

Questions at Dodona were concerned with a great variety of subjects, relatively prominent among which is the theme of migration, testifying to the considerable mobility of consultants travelling to and from the Oracle. This paper will focus on a small set of tablets that sought further information about a comparatively rare aspect of this subject: time - more specifically the timing suitable for undertaking a journey. After some general remarks, two specific and interrelated topics will be addressed: 1 - questions concerning sea voyages and the notion of a proper sailing season; 2 - the specific circumstances of calendars and festivals at Dodona and in Northwestern Greece more generally (notably the Aktia).

Mario LOMBARDO

DIPARTIMENTO DEI BENI CULTURALI
UNIVERSITÀ DEL SALENTO

To Μαντείο της Δωδώνης: μια οπτική από την άλλη πλευρά του Ιονίου πόρου

Στην παρούσα ανακοίνωση θα συζητηθούν επιγραμματικά δύο θέματα. Πρώτον, ο ρόλος του Μαντείου στα ιστορικά γεγονότα κυρίως μεταξύ του 4ου και των αρχών του 3ου αι. π.Χ., σύμφωνα με την αρχαία παράδοση, στις δύο πλευρές του καναλιού του Ότραντο, τον αρχαίο *Ιόνιο πόρο*, και ακόμη νωρίτερα, στον ίδιο χώρο, όπως προκύπτει από γεωγραφική άποψη, ξεκινώντας από τον Πίνδαρο.

Δεύτερον, η παρουσία ανθρώπων από την Ιταλία και τη Σικελία μεταξύ των επισκεπτών του Μαντείου, με βάση τα ενεπίγραφα μολύβδινα ελάσματα.

Mario LOMBARDO

DIPARTIMENTO DEI BENI CULTURALI
UNIVERSITÀ DEL SALENTO

The oracle of Dodona: a view from the other side of the Ionios poros

The paper will shortly discuss two topics. Firstly, the role played, according to ancient tradition, by the oracle of Dodona in the historical events interesting, especially between the 4th and the early 3rd centuries BC, the two sides of the Otranto Channel, the ancient *Ionios poros*, and, even earlier, in the same emerging of this geographical concept, starting from Pindar.

Secondly, the presence of people from Italy and Sicily among those who went to the oracle, as documented by the inscribed lead tablets.

Luigi VECCHIO

DIPARTIMENTO DI SCIENZE DEL PATRIMONIO CULTURALE
UNIVERSITÀ DEGLI STUDI DI SALERNO

Δωδώνη και Φάρος

Στην παρούσα ανακοίνωση εξετάζεται μια ομάδα χρηστικών ελασμάτων από τη Δωδώνη, που αναφέρονται στην πόλη της Φάρου, στην Αδριατική. Υπάρχουν οκτώ ελάσματα, δυο που περιλαμβάνονται στο βιβλίο του Lhôte (2006) και έξι που δημοσιεύονται από τους Δάκαρη-Χριστίδη-Βοκοτοπούλου (2013). Εξετάζεται το ενδεχόμενο ότι μπορεί εν μέρει να σχετίζονται με την ίδρυση της Φάρου Έλληνες αποικιστές από το αιγαιοπελαγίτικο νησί της Πάρου.

Luigi VECCHIO

DIPARTIMENTO DI SCIENZE DEL PATRIMONIO CULTURALE
UNIVERSITÀ DEGLI STUDI DI SALERNO

Dodona and Pharos

This paper aims to examine some oracular labels from Dodona concerning the Adriatic city of Pharos. They are eight inscriptions, two included in the corpus of Lhôte (2006) and six published by Dakaris-Christidis-Vokotopoulou (2013). The paper examines the possibility that they may in part relate to the foundation of Pharos by Greek settlers from the Aegean island of Paros.

Jessica PICCININI
CLASSICS AND ANCIENT HISTORY
UNIVERSITY OF VIENNA

Από την Ανατολή στη Δύση μέσω Δωδώνης

Το ταξίδι από απομακρυσμένες περιοχές σε μαντεία αποτελούσε ένα από τα κύρια κίνητρα για τις υπερπόντιες μετακινήσεις κατά την αρχαιότητα. Η παρουσία προσκυνητών από όλη την Ελληνική Μεσόγειο τεκμηριώνεται στα κυριότερα πανελλήνια ιερά, κυρίως στη Δωδώνη, όπου χιλιάδες ερωτήματα πιστών αποκαλύφθηκαν κατά τη διάρκεια αρχαιολογικών ανασκαφών. Εκτός από κοινότητες, πόλεις και εθνότητες, οι οποίες εκπροσωπούσαν από τοπικούς αξιωματούχους, οι επισκέπτες των αρχαίων ελληνικών ιερών ήταν κυρίως μεμονωμένα άτομα, πρόθυμα να ρωτήσουν τον θεό για προσωπικά ζητήματα, όπως η υγεία, η εργασία, μελλοντικές μετακομίσεις και οικογενειακά θέματα.

Στην παρούσα ανακοίνωση θα εξεταστούν δύο ερωτήματα, που παρουσιάζονται στη Δωδώνη από δύο άτομα, τα οποία κατάγονταν από την περιοχή της Δωδεκανήσου και, πιθανόν, ασχολούνταν με το υπερπόντιο εμπόριο, στο δυτικό τμήμα της λεκάνης της Μεσογείου. Κατά την ανάλυση αυτών των τεκμηρίων, θα προβληθεί ο κύριος ρόλος και η θέση της Δωδώνης στις εμπορικές διαδρομές και στα δίκτυα της Μεσογείου.

Jessica PICCININI
CLASSICS AND ANCIENT HISTORY
UNIVERSITY OF VIENNA

From East to West via Dodona

Travelling to oracular sanctuaries from distant places was one of the main motivations for long-distance movements in antiquity. Consultants and devotees from all over the Greek Mediterranean are attested at the major Pan-Hellenic shrines, especially in Dodona, where thousands of oracular questions have been found during the archaeological excavations. Apart from communities, poleis and ethne represented by their city delegates, visitors to ancient Greek sanctuaries were mainly private individuals, eager to question the god about personal issues, such as health, business, future shifts in residence and family matters.

In this paper I will take into exam two questions presented at Dodona by two individuals originally from the Dodecanese area and, likely, engaged in long distance trade with the westernmost part of the Mediterranean Basin. In the analysis of these documents it will emerge patently the primary role and position of Dodona within the Mediterranean trade routes and networks.

Ιουλία ΚΑΤΣΑΔΗΜΑ
ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ερωτήσεις γυναικών στις χρησθήριες πινακίδες της Δωδώνης

Επισκέπτονταν γυναίκες το Ιερό της Δωδώνης; Τι είδους ερωτήσεις υπέβαλλαν στη θεότητα; Τί γνωρίζουμε για αυτές;

Στην παρουσίαση, επιχειρείται, με βάση το έως τώρα δημοσιευμένο υλικό, να διερευνηθεί η θεματική ερωτημάτων γυναικών που επισκέπτονταν το Ιερό της Δωδώνης και να αξιοποιηθούν, έως έναν βαθμό, οι δυνατότητες προσέγγισης του κλειστού κόσμου των γυναικείων ενδιατημάτων. Επιπλέον, η μελέτη των ονομάτων τους παρέχει χρήσιμες πληροφορίες για την προέλευση των επισκεπτών του Ιερού.

Ioulia KATSADIMA
EPHORATE OF ANTIQUITIES OF IOANNINA

Women's inquiries on the Oracular tables of Dodona

Did women visit the sanctuary of Dodona? What were they asking? What do we know about them?

Based on the information on published research, this paper proposes to expose specific issues pertaining to the thematic of women's inquiries on the oracular tablets of Dodona, allowing thus an extra glance into the secluded world of women's quarters. Furthermore, the study of women's names provides useful information on the provenance of people that visited the sanctuary.

Αριάδνη ΓΚΑΡΤΖΙΟΥ-ΤΑΤΤΗ

ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Διαίτοι, ιερομνήμων, ιεροφάντις και άμφίπολος στην υπηρεσία του Ιερού της Δωδώνης

Με αφετηρία το σωζόμενο κείμενο από τα χρηστήρια ελάσματα της Δωδώνης, θα επιχειρήσουμε να αναδείξουμε τον πιθανό πολιτικό ή λατρευτικό ρόλο των αξιωματούχων που φέρουν το όνομα *διαίτοι* (1368 A, 548 B, 2284 B, 1015 A), *ιερομνήμων* (984 A, 483 A), *ιεροφάντις* (2179 A) και *άμφίπολος* (70 A).

Με στόχο την κατανόηση του πολιτικού ή θρησκευτικού χαρακτήρα του ως άνω προσωπικού του Μαντείου, αλλά και την εμβάθυνση σε άγνωστες έως σήμερα πτυχές λειτουργίας του Ιερού, θα διευρύνουμε την έρευνά μας συνεξετάζοντας ανάλογα επιγραφικά δεδομένα, τόσο από τον χώρο της Δωδώνης, όσο και από πανελλήνια ιερά.

Ariadni GARTZIOU-TATTI

DEPARTMENT OF PHILOLOGY
UNIVERSITY OF IOANNINA

Diaitai, hieromnemon, hierophantis and amhipolos in the service of Dodona's Sanctuary

Based on the surviving text of the oracular tablets of Dodona, we will attempt to highlight the possible political or ritual role of the officials which bear the name *diatoi* (1368 A, 548 B, 2284 B, 1015 A), *hieromnemon* (984 A, 483 A), *hierophantis* (2179 A) and *amhipolos* (70 A).

In order to understand the political or ritual character of the fore mentioned officials of the Oracle and to throw light to some unknown, until today, operational aspects of the Sanctuary, we will expand our research by studying other epigraphic testimonies from the site of Dodona and from other pan-hellenic Sanctuaries.

Elizabeth A. MEYER
CORCORAN DEPARTMENT OF HISTORY
UNIVERSITY OF VIRGINIA

Δούλοι και απελευθέρωση στη Δωδώνη

Ονόματα δούλων εμφανίζονται τόσο στα μολύβδινα ελάσματα, όσο και στις εγχάρακτες επιγραφές στη Δωδώνη. Σε τι προσδοκούσαν αυτοί, οι ίδιοι και οι κύριοί τους, εάν οι δούλοι απελευθερώνονταν; Επιγραφές του 3ου αι. π.Χ. από τη Δωδώνη παρέχουν μια πρώιμη εκδοχή σε αυτό το ερώτημα, γιατί διαμορφώνουν ένα πρώτο νομικό πλαίσιο, που αλλού είναι γνωστό ως *paramonē*, αλλά με τέτοιο τρόπο ώστε να αποφεύγεται η επιβολή της, επιδεικνύοντας παράλληλα επίγνωση της πιθανότητάς της. Επιπροσθέτως, συμπεριλαμβάνοντας την απελευθέρωση για το γένος των απελευθερωμένων και τονίζοντας ιδιαίτερα τη δυνατότητα του απελεύθερου, να πάει όπου αυτός ή αυτή επιθυμεί, οι απελευθερωτικές επιγραφές της Δωδώνης αποκαλύπτουν την επιθυμία να προστατευτούν δύο όψεις της απελευθέρωσης, που αντανakλούν τα είδη των δούλων, στους οποίους οι περισσότεροι απελεύθεροι ανήκαν. Υπήρχαν, πιθανότατα (υποθέτω), οικογένειες «μεταξύ δουλείας και απελευθέρωσης» (σύμφωνα με την ορολογία του Ιουλίου Πολυδεύκη), οι οποίοι παραδοσιακά ασχολούνταν με την κτηνοτροφία (επίσης ένα θέμα που περιστασιακά εμφανίζεται στα ελάσματα) και υπόκειντο σε ορισμένους περιορισμούς στις μετακινήσεις τους, αλλά, επίσης, απολάμβαναν ορισμένες προγονικές προστασίες, πράγμα το οποίο μπορεί με τη σειρά του, να ερμηνεύσει τη φροντίδα και τους ειδικούς χειρισμούς, που οι απελευθερωτικές επιγραφές της Δωδώνης φαίνεται να εκθέτουν.

Elizabeth A. MEYER
CORCORAN DEPARTMENT OF HISTORY
UNIVERSITY OF VIRGINIA

Slaves and Manumission at Dodona

Slaves appear in both the oracular lamellae and the carved and incised inscriptions at Dodona. What did they and their masters expect if slaves were to be freed? Third-century BC inscriptions from Dodona provide an early perspective on this question, because they begin to craft a legal framework, which will elsewhere be known as *paramone*, but in ways that avoided imposing *paramone* while showing an awareness of its possibility. Moreover, by including freedom for the unfree person's *genos* and specifically noting the capacity of the freed to go wherever he or she wished, the Dodona manumissions show a desire to protect two aspects of freedom that reflect what sorts of unfree persons many of the manumitted had been. They were likely (I will speculate) families "between slave and free" (to use Pollux's terminology) traditionally engaged in herding (also a subject of occasional interest in the lamellae) and subjected to some restrictions on their movements but also enjoying some ancestral protections, which might in turn explain the care and gentle terms the Dodona manumissions seem to display.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΟΜΙΛΗΤΩΝ / LIST OF PARTICIPANTS

Professeur Pierre **BONNÈCHERE**
Université de Montréal
pierre.bonnechere@umontreal.ca

Professor Alain **BRESSON**
Department of History, Department of Classics
The University of Chicago
abresson@uchicago.edu

Dr Jan-Mathieu **CARBON**
The Copenhagen Associations Project
The Saxo Institute
Faculty of Humanities
University of Copenhagen
jmcarbon@ulg.ac.be

Καθηγητής Άγγελος **ΧΑΝΙΩΤΗΣ** / Professor Angelos **CHANIOTIS**
Institute for Advanced History
University of Princeton
achaniotis@ias.edu

Καθηγήτρια Αριάδνη **ΓΚΑΡΤΖΙΟΥ-ΤΑΤΤΗ** / Professor Ariadni **GARTZIOU-TATTI**
Τμήμα Φιλολογίας / Department of Philology
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων / University of Ioannina
ariane.tatti@gmail.com

Δρ Ιουλία **ΚΑΤΣΑΔΗΜΑ** / Dr Ioulia **KATSADIMA**
Εφορεία Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων / Ephorate of Antiquities of Ioannina
ikatsadima@gmail.com

Dr Eric **LHÔTE**
Chercheur, éditeur en chef du projet "Dodona on line"
ericlhote@hotmail.fr

Professor **Mario LOMBARDO**
Dipartimento dei Beni Culturali
Università del Salento
mario.lombardo@unisalento.it

Professor Elizabeth A. **MEYER**
Corcoran Department of History
University of Virginia
eam2n@eservices.virginia.edu

Dr Jessica **PICCININI**
Classics and ancient history
University of Vienna
piccinini.jessica@gmail.com

Professor Paolo **POCCETTI**
Dipartimento di Antichità e Tradizione Classica
"Tor Vergata" Università di Roma
paolopocchetti@tiscali.it

Σωτήρης **ΤΣΕΛΙΚΑΣ** / Sotiris **TSELIKAS**
Φιλολόγος / Philologist
Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας / Centre of Greek Language
stselik@gmail.com

Professor Luigi **VECCHIO**
Dipartimento di Scienze del Patrimonio Culturale
Università degli studi di Salerno
lvecchio@unisa.it

ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ

Διονυσίου Αρεοπαγίτου 15,
11742 Αθήνα
Τηλ.: 0030 210 9000900
info@theacropolismuseum.gr

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΠΛΑΤΕΙΑ 25ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 6
45221, ΙΩΑΝΝΙΝΑ
Τηλ. : 0030 26510 01050, 01089
efaioa@culture.gr

Με τη συνεργασία της Περιφέρειας Ηπείρου, του Δήμου Ιωαννιτών, του Δήμου Δωδώνης
και τη στήριξη της Τράπεζας Πειραιώς, της ΠΕΔ Ηπείρου, της Alpha Bank,
της Πνευματικής Κίνησης “Η ΑΡΧΑΙΑ ΔΩΔΩΝΗ” και της εταιρείας ΒΙΚΟΣ Α.Ε.